

Analysis of judicial practice and the need to improve the legislation on disputes on actions (desolutions) of election commissions

Karima RAJABOVA¹

Tashkent State University of Law

ARTICLE INFO

Article history:

Received September 2022

Received in revised form

25 October 2022

Accepted 20 November 2022

Available online

25 December 2022

Keywords:

public disputes related to elections, election of a chairman (aksakal) of a citizens' gathering, elections of deputies of regional, district and city Kengashes, counting of votes, ballot papers, jurisdiction of cases, invalidation of elections, state duty, procedural period.

ABSTRACT

This article presents the problems existing in judicial practice and substantive procedural legislation relating to the activity of the election commission in the context of the dispute on the conduct of the election commission. The author proves the need to eliminate these disputes.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss11/S-pp179-183>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Сайлов комиссияларининг хатти-ҳаракатлари (қарорлари) юзасидан низолашиш тўғрисидаги ишлар бўйича суд амалиёти таҳлили ва қонунчиликни такомиллаштириш зарурати

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:

сайловга оид оммавий низолар, фуқаролар йиғини раиси

Ушбу мақолада сайлов комиссияларининг хатти-ҳаракатлари (қарорлари) юзасидан низолашиш тўғрисидаги ишлар бўйича суд амалиётидаги ҳамда

¹ Teacher, Tashkent State University of Law. E-mail: rajabova.karima@gmail.com.

(оқсоқоли) сайлови,
халқ депутатлари вилоят,
туман ва шаҳар
кенгашлари сайлови,
саноқ жараёни,
сайлов бюллетени,
судга тааллуқлилик,
сайловни ҳақиқий эмас
деб топиш,
давлат божи,
процессуал муддат.

моддий ва процессуал қонунчиликдаги мавжуд муаммолар
келтирилган бўлиб, муаллиф томонидан ушбу низоларни
бартараф этиш зарурати исботланган.

Анализ судебной практики и необходимость совершенствования законодательства о спорах по действиям (решениям) избирательных комиссий

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

общественные споры,
связанные с выборами,
избрание председателя
(аксакала) схода граждан,
выборы депутатов
областных,
районных и городских
Кенгашей,
подсчет голосов,
избирательные
бюллетени,
подведомственность дел,
признания выборов
недействительным,
государственная пошлина,
процессуальный срок.

В данной статье представлены существующие в судебной практике и материально-процессуальном законодательстве проблемы, касающиеся деятельности избирательной комиссии в контексте спора о проведении избирательной комиссии. Автор доказывает необходимость устранения данных споров.

Демократик ҳуқуқий давлат асосий элементларидан бири бу ушбу давлат фуқароларининг сайлов ҳуқуқига эгалигидир. Мамлакатимизда фуқароларнинг бундай ҳуқуқларини таъминлаш ва муҳофаза қилиш борасида етарлича ҳуқуқий замин яратилган бўлиб, эндиликда ушбу тизимни такомиллаштириш долзарб муаммолардан биридир.

Суд амалиётида сайловга оид оммавий низолар ичида энг кўп тарқалгани фуқаролар йиғини раиси (оқсоқоли) сайлови ҳисобланади. Жумладан, 2019 йилги статистик маълумотларга кўра сайлов қонунчилигига оид 126 та маъмурий иш кўрилган бўлса, шундан 110 тасини фуқаролар йиғинининг (фуқаролар вакиллари йиғилишининг) фуқаролар йиғини раиси (оқсоқоли) сайлови билан боғлиқ, янада аниқлаштирадиган бўлсак, 81 таси ушбу сайлов натижалари бўйича сайлов комиссиясининг қарорини ҳақиқий эмас деб топиш, 29 тасини сайлов комиссиясининг хатти-ҳаракатини қонунга хилоф деб топиш тўғрисидаги ишлар ташкил қилади.

Бироқ 2020 йилда ушбу кўрсаткич бироз фарқ қилади. Бу йилда сайловга оид 38 та иш кўрилган бўлса, энг кўп низо халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар кенгашлари сайлови билан боғлиқ бўлиб, мазкур кўрсаткич 27 тани ташкил этади

(6 таси сайлов комиссиясининг хатти-ҳаракати юзасидан; 21 таси сайлов комиссиянинг қарори юзасидан низолар). Бу низолар 2019 йил 22 декабрдаги Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва маҳаллий кенгашлар депутатларининг сайловига алоқадор. Фуқаролар йиғини раиси (оқсоқоли) сайловига оид ишлар сони 11 тани ташкил этади (2 таси сайлов комиссиясининг хатти-ҳаракати юзасидан; 9 таси сайлов комиссиянинг қарори юзасидан низолар).

2021 йил 1 январдан 30 июнга қадар бўлган даврда сайловга оид 12 та иш қўрилган бўлса, шундан 11 таси фуқаролар йиғини раиси (оқсоқоли) сайловига алоқадор, 1 таси эса халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар кенгашлари сайлови билан боғлиқ.

Ушбу қарорлар таҳлили натижасида фуқаролар томонидан маъмурий шикоятлар киритилишига асосан қуйидагилар асос бўлганлигини кўришимиз мумкин:

1. Сайлов кампанияси даврида саноқ жараёнининг тўғри ташкил этилмаганлиги. Бу саноқ комиссияси таркиби қонунга хилоф тузилганлигида, айрим бюллетенлар атайин яшириб кўрсатилганлигида, сайлов бюллетенлари саноқ комиссияси эмас, бошқа шахслар томонидан берилганлиги каби ҳолатларни ўз ичига олади;

2. Сайловга ўз номзодини қўйган шахсларнинг талабга жавоб бермаслиги. Айрим шикоятларда номзодлар олий маълумотга эга эмаслиги важи келтирилган. Тўғри, “Фуқаролар йиғини раиси (оқсоқоли) сайлови тўғрисида”ги Қонун 17-моддасига кўра, номзод қоида тариқасида, олий маълумотга эга бўлиши, бевосита сайловга қадар камида беш йил тегишли ҳудудда доимий яшаётган бўлиши, ташкилотчилик қобилиятига, давлат органларида ёки нодавлат нотижорат ташкилотларида ёхуд тадбиркорлик ва бошқа хўжалик фаолияти соҳасида иш тажрибасига, шунингдек, ҳаётий тажрибага ва аҳоли ўртасида обрў-эътиборга эга бўлиши кераклиги кўрсатилган. Лекин ушбу нормада “қоида тариқасида” жумласи номзодга қўйилган ушбу талабларни истисно қилиши мумкин.

Номзод билан боғлиқ яна бир шикоятда фуқаролар йиғини раиси (оқсоқоли) лавозимига номзод хоҳиши инobatга олинмаганлиги келтирилган бўлса, шундай шикоятлар ҳам борки, уларда номзод кўрсатиш процессуал тартиби бузилган (масалан, 19.04.2021 куни Самарқанд туманлараро маъмурий судида бўлиб ўтган 5-1401-2105/481-сонли ишда туман ҳокимлигининг асослантирилган хулосалари олинмаганлиги важи келтирилган);

3. Сайловга масъул бўлган ишчи гуруҳ аъзолари тўғри шакллантирилмаганлиги. Шикоятда ишчи гуруҳ аъзоларининг бир-бирига қариндош эканлиги келтирилган ва суд қарори билан бу ўз тасдиғини топган.

4. Фуқароларнинг сайлов жараёнидан беҳабар қолгани ва номзодлар дастури билан танишиб чиқишмагани. Бундай эътирозлар ҳам фуқаролар йиғини раиси (оқсоқоли) сайлови билан боғлиқ бўлиб, бунда фуқаролар сайлов ҳақида ўша куни билишгани, шу сабабли номзодлар сайлов дастури билан таништирилмагани келтирилган.

Ушбу эътирозлар асосан ўз тасдиғини топиб, суд томонидан шикоятлар қаноатлантирилган.

Бундан ташқари, низо предмети сайлов комиссиясининг ҳаракатсизлигига қаратилган шикоятлар ҳам мавжуд (2021 йил 21 апрелдаги 5-1801-2105/586-сонли иш). Бунда саноқ комиссиясининг сайлов натижаларини инobatга олмаслик, сайлов

комиссиясининг қарор тайёрламаслик ва қарор нусхасини бермаслик важлари келтирилган. Лекин бу суд томонидан судга тааллуқли бўлмаганлиги учун рад этилган.

Шунингдек, шикоятлар орасида сайловни ҳақиқий эмас деб топиш, такрорий сайлов ўтказиш билан боғлиқ масалалар ҳам мавжуд. Тўғри, юқорида ҳам кўриб ўтганимиздек, сайловни ҳақиқий эмас деб топиш маъмурий судларга тааллуқли эмас. Лекин Ўзбекистон Республикасининг “Фуқаролар йиғини раиси (оқсоқоли) сайлови тўғрисида”ги Қонуни 25-моддасида фуқаролар йиғини раиси (оқсоқоли) сайлови давомида ёки овозларни санаб чиқишда йўл қўйилган ва овоз бериш якунларига таъсир қилган қоидабузарликлар туфайли сайлов суд томонидан ҳақиқий эмас деб топилиши мумкинлиги белгиланган. Бу эса ушбу масала қайси суд томонидан ҳал этилиши мумкинлиги борасида низо келтириб чиқаришига асос бўлади. Шу сабабли қонундаги ушбу қисмни олиб ташлаш мақсадга мувофиқ бўлади.

Суд қарорларининг таҳлили натижасида яна шу нарса маълум бўлдики, сайлов комиссиясининг хатти-ҳаракатлари ва қарорлари юзасидан низолашиш билан боғлиқ ишларни кўриш бўйича ундириладиган давлат божи турли хил. Айримларида давлат божи 245 000 сўм бўлса, бошқаларида 737 560 сўмни ташкил этади. Бунга сабаб сифатида аниқ миқдордаги давлат божининг ўрнатилмаганлигини келтириш мумкин, гарчи ушбу низоларни кўриш билан боғлиқ ишлар давлат божи ундирилишига асос бўлса ҳам. Ушбу асос Ўзбекистон Республикасининг 06.01.2020 йилдаги “Давлат божи тўғрисида”ги Қонуни 5-моддаси 3-бандида келтирилган бўлиб, унга мувофиқ сайлов комиссияларининг ҳаракатлари (қарорлари) юзасидан низолашиш ҳақидаги ишлар ундириладиган давлат божи объектига киритилган.

Бундан ташқари, сўз юритилаётган низоларни судда кўришнинг процессуал муддати масаласида ҳам айрим муаммолар мавжудлигини ҳам айтиш ўринли. Ўзбекистон Республикаси Сайлов кодекси 102-моддасида ўрнатилган сайлов комиссиясининг қарорлари устидан шикоят бериш муддати ҳисобланади. Ушбу нормада сайлов комиссиясининг ҳаракатлари ва ҳаракатсизлиги ҳақида сўз юритилмаган. Бундан ташқари, ушбу тартиб Маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисидаги кодексда ҳам мавжуд эмас. Тўғри, сайлов комиссиясининг ҳаракатлари ёхуд ҳаракатсизлиги юзасидан низо келиб чиққанида Маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисидаги кодекс 186-моддасида ўрнатилган умумий уч ойлик муддат амал қилиниши мумкин, лекин бу сайлов низоларининг ўзига хослиги жиҳатидан айрим муаммолар келтириб чиқариши эҳтимолдан холи эмас, албатта.

Демак, юқоридаги таҳлиллар натижаси шуни кўрсатадики, сайловга оид оммавий низоларни кўришнинг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш зарур. Зеро, қонунчиликни такомиллаштириш ушбу мақолада кўтарилган муаммоларни бартараф этишга, қонунчиликдаги бўшлиқларни такомиллаштиришга ва энг асосийси, фуқароларнинг сайлов ҳуқуқларини тўлиқ таъминланишига ёрдам беради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикасининг Сайлов кодекси. Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 31.05.2021 й., 03/21/691/0508-сон, 03.03.2022 й., 03/22/756/0180-сон, 16.06.2022 й., 03/22/779/0528-сон.

2. Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисидаги кодекси. Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 04.08.2022 й., 03/22/786/0705-сон.

3. Ўзбекистон Республикасининг “Давлат божи тўғрисида”ги Қонуни. Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 04.03.2022 й., 03/22/757/0181-сон, 14.03.2022 й., 03/22/759/0213-сон, 21.04.2022 й., 03/22/765/0332-сон, 17.05.2022 й., 03/22/769/0421-сон, 18.05.2022 й., 03/22/770/0424-сон, 01.06.2022 й., 03/22/773/0461-сон.

4. Ўзбекистон Республикасининг “Фуқаролар йиғини раиси (оқсоқоли) сайлови тўғрисида”ги Қонуни. Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 21.04.2021 й., 03/21/683/0375-сон; 03.03.2022 й., 03/22/756/0180-сон.